

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13356966>

OILADA BOLANI MAKTABGA TAYYORLASH

Usanov Sherzod Abdulaxatovich

O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası katta o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ota-onalarga bolalarni maktabga tayyorlashning mazmuni, shakli va tarbiyaviy imkoniyatlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: oila, ota-ona, bolalar tarbiyasi, maktabga tayyorlash, aqliy tarbiya, dunyoqarash, etuk shaxs.

Аннотация. В данной статье родителям разъясняются содержание, формы и образовательные возможности подготовки детей к школе.

Ключевые слова: семья, родители, образование детей, подготовка к школе, интеллектуальное воспитание, мировоззрение, зрелая личность.

Annotation: This article explains to parents the content, form and educational possibilities of preparing children for school.

Key words family, parents, children's education, preparation for school, intellectual education, worldview, mature person.

Oila jamiyat hayotini olg‘a suruvchi, yanada yuksak bosqichlarga ko‘tarib ravnaq toptiruvchi, kelajak avlodlarni tarbiyalab yetishtiruvchi, kamol toptirish uchun mas‘ul bo‘lgan g‘oyat muxim dastlabki tarbiya muassasadir.

Bola maktabga kelgunga qadar ham, maktabda o‘qish davrida ham asosan oilada tarbiyalanadi. Birinchi Prezidentimiz I.Karimov «Insonlarning eng sof va pokiza tuyg‘ulari, ilk hayotiy tushuncha va tasavvurlari birinchi galda oila bag‘rida shakllanadi» -deb o‘z o‘rnida to‘g‘ri ta’kidlagan.

Haqiqatan ham barkamol insonni shakllantirishda oilaning ta’sir kuchi katta. Insonning bir sutka davomidagi hayotining $\frac{4}{3}$ qismi oila ulushiga to‘g‘ri keladi. Shu nuqtai nazardan yondoshganda oila ijtimoiy ta’lim-tarbiya muassasalari, jamoat tashkilotlari, mehnat jamoalariga nisbatan komil inson tarbiyasida beqiyos tarbiyaviy imkoniyatlarga egaligi va uning o‘rnini bosa oladigan tarbiya maskani yo‘qligi ko‘rinib turibdi. Shuning uchun hozir oilaning tarbiyaviy imkoniyatlaridan maqsadli foydalanishni oila va ijtimoiy hayotning yo‘nalishi, ehtiyoji, talabi taqozo qilmoqda.

Ayniqsa oilada bolaning aqliy tafakkurini rivojlantirish, maktab ta'lim-tarbiyasini olishga tayyorlash muhim ijtimoiy vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Ota-onalarning vazifasi faqatgina farzandni dunyoga keltirib qo'yishgina emas, balki uni jamiyatimizga mos aqlli, har tamonlama barkamol inson qilib tarbiyalash hamdir.

Oilada bolani maktabga tayyorlash aqliy tarbiyaning tarkibiy qismidir. Bolaning 6-7 yoshidagi vazni, buyi, suyak, muskul tizimining rivojlanishi, uning jismoniy, ruhiy aqlining o'sishini ta'minlashga asos bo'ladi. Uning sezgi organlari, tasavvuri, diqqati, esda olib qolishi, fikrlashi bilan bog'liq intilishlari va irodasi kabi sifatleri deyarli tarkib topgan.

Bolaning o'qish, yozishga bo'lgan mayli, hohishi tobora ortib boradi. Endi bolaning ana shu intilishini qo'llab-quvvatlash, kattalarning, ota-onalarning asosiy vazifasi xisoblanadi.

Ota-onalar bolani maktabga tayyorlashda avvalo uning jismoniy uyindagi xarakterlarini, rasm chizishga bo'lgan intilishlarini, ko'rgan, bilgan voqea-xodisalarini aytishga, musiqa tinglash, o'yinchoklarni ehtiyotlab saqlash, kiyimlarni kiyish, yechish, ota-onaga yordam berish kabi faoliyatlari haqida ma'lumotga ega bo'lishlari lozim. Unda ota-ona bolaning yuqoridagi faoliyatlarida aqliy rivojlanish darajasi va mustaqilligi qanday tarkib topayotganligiga asosiy e'tiborni qaratishi kerak. Chunki, bularning barchasi bolaning uyini, mehnati jarayonidagi aqliy darajasi, mustaqilligi, tengdoshlari bilan bo'ladigan muomala va munosabatlarida o'z ifodasini topadi.

Shuning uchun bola faoliyatining rang-barang bo'lishiga yordam beradigan tadbirlar, sayrlar, teatr, multfilm tomoshalari, ertaklar olamiga yetaklash, rangli kitoblar bilan ta'minlash, unda madaniy ko'nikmalarning tarkib topishida, aqlining o'sishida muhim o'rin egallaydi.

Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolaning asosiy faoliyati asosan o'yinni tashkil qiladi. Uning maktabga jalb qilinishi bilan bola hayotida jiddiy o'zgarishlar sodir bo'ladi. U endi o'zining erkin o'yinidan ma'lum darajada voz kechib, o'qish talab qiladigan to'siq va qiyinchiliklarni yengib o'tishida o'z aqliy kuchi va irodasiga tayanadi.

Bolaning uyini, mehnat faoliyatidagi mustakilligi vaqt o'tishi bilan tarkib topa boradi. Va bu sohalarda bolaning o'z tasavvuri, fikrlashi muayyan darajada shakllanib boradi. Yuqoridagi barcha tashkiliy tadbirlar bolaning o'qish faoliyatiga tayyorlashning poydevori bulib xizmat qiladi.

Oilada ota-onalar birinchi galda o'z bolasining o'qishga bo'lgan munosabati haqida boshlang'ich sinf o'qituvchisiga to'g'ri, asosli ma'lumot berishi juda muhim va foydalidir. Ota-onalar o'g'li yoki qizining sog'ligi, intilishlari, xarakterlari, fe'l-atvori,

o'qish, yozishga bo'lgan munosabatlari va umumiy tayyorgarligi to'g'risida aniq ma'lumot bersa, bolani maktabga tayyorlash oson kechadi.

O'zbekiston Respublikasining «Bola xuquqlari kafolatlari tug'risidagi Qonun»da bolaning bilim olish xuquqi belgilangan va uni bajarish ota-onalar zimmasiga yuklatiladi. Shuning uchun bolaning bilim olishga bo'lgan xuquqini amalga oshirishda ota-onalar o'ta mas'uliyatli bo'lishlari va ularni xozirgi talablar asosida uddalashlari lozim. Ba'zi ota-onalarning bu masalaga jiddiy yondoshmaganlari, xatto befarq bo'ladiganlari ham kam bo'lsada, uchraydi. Bunday hol bolaning o'qishiga jiddiy ziyon yetkazadi. Natijada tengdoshlardan ortda qolishga olib keladi.

Bizningcha oilada ota-onalar bolani maktabga tayyorlashda quyidagi yo'nalish va mazmunda tashkiliy ishlarni amalga oshirishlari maqsadga muvofiq. Bular:

- bolaning o'quv jihozlari: kitob, daftar, qalam, ruchka rasm chizish qurollari, o'quv xonasi bilan ta'minlashi va ularga to'g'ri munosabatni tarbiyalashi;

- maktabgacha tarbiya davrida turli rangli rasmlar bilan ta'minlash va ular bilan mashg'ulotlarni olib borish;

- bolani oziq-ovqat, kiyim-kechak bilan ta'minlash;

- bolada axloq-odob ko'nikma va odatlarni tarbiyalash;

- sog'ligi, shaxsiy gigiena ko'nikmalarini tarkib toptirish yuzasidan g'amho'rlik va nazorat qilish;

- bolada muomala, munosabatga kirishish va turmush ko'nikmalarini tarkib toptirishga muvofiq bo'lish orqali uning madaniylashuviga erishish;

- bolada sanani, rasm chizish va harf elementlarini bajarishga asta-sekin o'rgata borish;

- bolaning o'yin, o'qish, mehnat va dam olishlarini uygunlashtirish;

- bolani o'qishga ruxiy, aqliy va ma'naviy jihatdan tayyorlash;

- bolani topshiriqlarni bajarishda burchni xis qilishga, ongli bajarishga ko'niktirib, odatlantirib borish;

- bolaning lug'at boyligini orttirishga, talaffuzining, nutqining rivojlanishiga, o'z fikrini aytib berishga o'rgatib borish;

- bolaning yosh va individual xususiyatlarini va xulq-atvorini yaxshi bilishi, o'rganishi va oila tarbiyasida tadbiriq qilishi;

- ota-onalar boshlang'ich sinf o'qituvchisi bilan doimiy hamkorlikda ishlashi;

- bolani asta-sekin o'yin, o'qish va bajaradigan topshiriqlarda mustaqil bo'lishga harakat qilishi;

- bolaning bilim olishga bo'lgan maylini, xohishi va intilishlarini tarbiyalashi, ta'minlashi va tarkib toptirishi va bolani rejimga o'rgatib borishi va xokazo.

Yuqoridagi tashkiliy tadbirlar bolaning maktabga tayyorgarligini ta'minlovchi omillardir.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki oilada ota-onalar yuqoridagi vazifalarni tashkil qilish bilan birga bolaning o‘qishga, yozishga, bo‘lgan qiziqishini hayotiy misollar keltirib tarkib toptirib, borishlari juda muhim. Bolada o‘qish va bilishga bo‘lgan qiziqishlarini tarbiyalashda u bilgan qo‘shnilarining oila hayotlarini namuna qilib ko‘rsatilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi. Bularning barchasi bolani maktabga amaliy tayyorgarligini tminlashga zamin yaratadi.